

Noora Pyöry

Valokuvaaminen moniaistillisena osallistumisena

Blue vilkaisee ympärilleen ja kiinnittää huomionsa eri kohteisiin, yhteen toisensa jälkeen. Hän näkee lampun ja ajattelee sanaa lamppu. Hän näkee sängyn ja ajattelee sanaa sänky. Hän näkee muistikirjan ja ajattelee sanaa muistikirja. Eihän lamppua saa sanoa sängyksi, hän pohtii, eikä sänkyä lampuksi. Ei, nämä sanat sopivat mukavasti asioille joita edustavat, ja niitä lausuaan Blue tuntee heti syvää tyydytystä aivan kuin olisi juuri todistanut, että maailma on olemassa. (Auster 2005: 22)

Sanat, kuvat ja muut representaatiot maailmasta tuovat tunteen siitä, että elämän moninaisuus on käsitettävissä. Maailma on olemassa, kun sen voi pukea sanoiksi. Kuten sanat, myös valokuvat kertovat usein mielenkiintoisia tarinoita lasten ja nuorten elämästä. Silti niitä käytettäessä vaarana on todellisuuden jäykistäminen, essentialisoiminen ja estetisoiminen. Kyse on toki siitä miten ja mitä valokuvista luetaan, miten niitä käytetään ja kuka niitä tulkitsee. Maailma kullakin hetkellä on kuitenkin aina enemmän kuin sen representaatio. Valokuvaus on monesti oleellinen osa nuorten arkea, ja kuvia jaetaan sosiaalisessa mediassa päivittäin. Tähän toimintaan liittyy yleensä ymmärrys ”todellisuuden” esittämisen kirjoittamattomista säännöistä. Kertovatko nuorten ottamat valokuvat tutkimusaineistona siis ”enemmän kuin tuhat sanaa”? Ja onko valokuvaus *visuaalinen menetelmä* vai voisiko se olla jotakin enemmän?

Valokuvauksen suosio nuorten parissa on pääsyy siihen, että olen käyttänyt sitä tutkimuksessa, jossa pyrin tavoittamaan teini-ikäisten tyttöjen tapoja olla ja hengaila kaupunkiympäristönsä kanssa. Tällä viittaa *toimijuuden* käsitteen *laajentamiseen* niin, että se kattaa myös ei-inhimillisen ja materiaalsen (ks. Anderson & Wylie 2009; Joronen 2012; Rautio 2013). Tämän näkemyksen mukaan tytöt eivät siis hengaille kaupunkitilassa vaan toimivat yhdessä tilan kanssa; ”subjektit” muotoutuvat suhteessa ympäröivään maailmaan, ja myös materiaalsen ottaa osaa maailman tuottamiseen. Hengaillessaan tytöt tuottavat kaupunkitilaa ja osallistuvat tätä kautta yhteiskuntaan. Samalla kaupunkitila kuitenkin myös tuottaa tyttöjä. Kenttätutkimusta olen tehnyt Helsingissä ja San Franciscossa, joissa molemmissa olen sekä itse kuvannut että pyytänyt tutkimukseen osallistuneita

tyttöjä kuvaamaan hengailuaan ja siihen liittyviä kaupunkitiloja. Valitsemillani menetelmillä olen pyrkinyt lisäämään tyttöjen osallisuutta heitä koskevassa tutkimuksessa (ks. Pyöry 2012).

Metodologisten näkemysten taustalla vaikuttaa osallistava tutkimusperinne, jonka mukaisesti tähtään tieteellisen tiedon tuottamisen lisäksi yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen reflektioon (ks. Cahill 2007). Tämän lisäksi ammennan keskustelusta, jota on käyty nimikkeen *non-representational theory* (NRT) alla (ks. Thrift 2008; Anderson & Harrison 2010). Tämän teoreettisen otteen piirissä maailma ymmärretään suhteina – ennemmin kuin representaatioina – ja huomio keskittyy erityisesti toimintaan, joka tapahtuu pitkälti huomaamatta. Siksi olenkin pohtinut kuvaamisen prosessia ja moniaistillisuutta sen sijaan, että keskittyisin itse kuviin aineistona.

Lähtökohtanani valokuvaamisessa on pyrkimys päästä kiinni jokapäiväiseen ja ohikiitävään. Koska arjen toiminta tapahtuu affektuaalisella tasolla usein ilman sen kummempaa pohdintaa, olisi myös tutkimusmenetelmien jollain lailla hyvä olla kosketuksissa affekteihin (ts. tunnetiloihin ihmisten ja ympäristön välillä). Yllä mainitsemani teoretisoiminen (NRT) yhteydessä onkin puhuttu paljon taiteen keinojen tuomisesta tutkimuksen pariin, koska ne mahdollistavat uusien luovien ajattelun ”tilojen” avautumisen eläytymisen ja osallistumisen kautta.

Olen itse toteuttanut kuvaamisen tekemällä koko päivän kestäneitä *valokuvakävelyitä*, joissa on aina yksi teema, esim. kaupunkitilan avoimuus. Taustalla kävelyiden suunnittelussa (tai pikemminkin suunnittelemattomuudessa) on Ranskassa 50-luvulla vaikuttanut *avant garde* -ryhmä Kansainväliset situationistit (ks. Knabb 2006). Heille kaupunki oli valtava leikkikenttä, jonka ”psyko-geografiasta” he pyrkivät saamaan tietoa toiminnan kautta kuljeskelemalla (ransk. *dérive*). Situationistit siis tavallaan hengailivat ja antautuivat kaupungin vietäväksi. Vaikka en itse ole pyrkinyt paljastamaan kaupungin ”psykogeografiaa”, olen soveltanut situationistien kuljeskelua valokuvakävelyissäni ja jättänyt kuvausreitit avoimiksi. Valokuvakävelyn aikana suunnan valintaan voi vaikuttaa mielenkiintoiselta kuulostava katusoitto, tuoksu tai vaikkapa siemen, joka pokahtaa hauskaasti jalan alla, kun sen päälle astuu. Valokuvaaminen on siis moniaistillinen tapahtuma, ja kuvan otta-

miseen vaikuttaa samanaikaisesti (usein huomauttamatta) moni asia.

Mutta miksi ottaa valokuvia, jos ne kerran ovat vain mauttomia ja hajuttomia kaksiulotteisia objekteja, representaatioita ”todellisuudesta” jota ei voi saavuttaa? Eikö pelkkä kävely ja havainnointi riittäisi?

Kokemukseni ja kenttätutkimukseni perusteella kuvaaminen auttaa saavuttamaan keskittymisen tilan, jossa monet rutiininomaiset arjen elementit nousevat esiin kuin korostuneina. Valokuvaaminen keskittää aistit itsestäänselviin ja ohikiitäviin asioihin, ajattelu toisin sanoen tapahtuu vuoro-vaikutuksessa ympäristön kanssa. Valokuvaamisen liikkeessä voidaan nähdä olevan kokemuksellista ja kehollista ajattelua; representaatioiden tuottamisen sijasta tärkeää on luovan ympäristösuhteen rakentuminen. Tämä kehollinen reflektio puolestaan vahvistaa kuvaajan osallisuutta tutkimuksessa ja avaa jälleen uusia mahdollisuuksia reflektioon: ajattelu siis tapahtuu syklistä kohtaamisissa materiaalisena ja muun maailman kanssa.

Hengailu voidaan käsittää *leikiksi* kaupunkitilassa, ja siksi situationistien ajatus kaupungin tutkimisesta vapaasti kuljeskelemalla sopii hyvin hengailututkimukseen. Osallistujat kertoivat, että valokuvakävelyt saivat heidät pohtimaan arjen reittejä ja rutiineja. Eräs tyttö ilmoitti aikovansa toteuttaa vastaavan kuvaushankkeen uudelleen seuraavana vuonna nähdäkseen miten hänen suhteensa kotikaupunkiin kehittyisi. Moni osallistujista tiedosti ja sanallisti tarkastikin kuvaamisen aikana tapahtunutta ajatteluaan, mutta reflektion ei tarvitse olla sanallista ollakseen merkityksellistä. Asioille ei aina löydy oikeaa nimeä. En siis puhu reflektiosta ”rationaalisena” ajatteluna, vaan pikemminkin viittaaan kohtaamisiin ja tapahtumiin, jotka saavat ihmiset ajattelemaan toisin (ks. Thrift 2008). Joskus valokuvaaminen tuotti epäroinnin ja pysähtymisen hetkiä, jolloin kysymyksiä tai uusia ajatuksia heräsi. Näiden kokemusten toiminnallisuus ja kehollisuus tekee niiden sanallisesta kuvaamisesta vaikeaa, mutta valokuvaaminen on siis nähdäkseen mahdollistanut osallisuuden syvenemisen luovan tekemisen kautta. Osallisuuden tunne ja merkityksellisyden syveneminen avasivat sekä minulle että tutkimukseen osallistuneille tytöille uusia mahdollisuuksia keholliseen reflektioon.

Vaikka olen tässä painottanut valokuvaamisen toimintaa ja sen kautta mahdollistuvaa reflektiota, myös itse valokuvat ovat tärkeitä, koska niiden

avulla osallistujat saivat tuoda esiin itselleen tärkeitä asioita ympäristöstään ja jaettua ajatuksiaan niistä kiinnostuneen tutkijan kanssa. Vaikka kuvia ei käsitellä aineistona, ne toimivat kenttäpäiväkirjana, joka on läheisemmässä suhteessa havainnointiin ja (valokuvaamisen) kokemukseen kuin kirjoitettu materiaali yleensä on (ks. Ingold 2011). Tutkimus voidaan siis ymmärtää prosessina, joka avautuu osallistumisen kautta toimintana, hetkellisinä tapahtumina, suhteessa tilaan ja muihin toimijoihin. Projektin yhteydessä keskustelimme paljon mm. liikkumiseen liittyvistä rajoituksista, jotka kävivät ilmi jo projektia toteutettaessa (valokuvakävelyiden tekeminen oli tytöille erityisesti San Franciscossa hankalaa, koska monet vanhemmat kokivat projektin jopa vaaralliseksi). Tämä siis osoituksena siitä, että tutkijan vastuulla on ”yksittäisten” tapahtumien liittäminen laajempaan kontekstiin ja yhdessä tehdyn reflektion kytkeminen syvempään yhteiskunnalliseen analyysiin. Kuten jo pääkirjoituksessa totesimme, lapset ja nuoret tarvitsevat ”liittolaisia” aikuisten maailmassa. Siksi tutkijan vastuulla on myös tutkittaviensa puolesta puhuminen; yhteiskunnan moninaisten ”äänten” kuuluviksi tekeminen.

Lähteet

- Anderson, Ben & Harrison, Paul (2010, toim.). *Taking-place: non-representational theories and geography*. Ashgate, Farnham.
- Anderson, Ben & Wylie, John (2009). On geography and materiality. *Environment and planning A* 41:2, 318–335.
- Auster, Paul (2005). *New York -trilogia*. Tammi, Helsinki.
- Cahill, Caitlin (2007). Doing research *with* young people: participatory research and the rituals of collective work. *Children's Geographies*, 5:3, 297–312.
- Ingold, Tim (2011). *Being alive: essays on movement, knowledge and description*. Routledge, London.
- Joronen, Mikko (2012). Heidegger, event and the ontological politics of the site. *Transactions of the Institute of British Geographers*. DOI: 10.1111/j.1475-5661.2012.00550.x.
- Knabb, Ken (2006, toim.). *Situationist International: anthology*. Bureau of Public Secrets, Berkeley.
- Pyyry, Noora (2012). Nuorten osallisuus tutkimuksessa. Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausyrittäisiä. *Nuorisotutkimus*, 1/2012, 35–53.
- Rautio, Pauliina (2013, tulossa). Children who carry stones in their pockets: on autotelic material practices in everyday life. *Children's Geographies*.
- Thrift, Nigel (2008). *Non-representational theory: space/politics/affect*. Routledge, London.